

Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (neljäs jaosto)

15 päivänä kesäkuuta 2023*

Ennakkoratkaisupyyntö – Kuluttajasopimusten kohtuuttomat ehdot – Direktiivi 93/13/ETY – 6 artiklan 1 kohta ja 7 artiklan 1 kohta – Ulkomaanvaluuttaan indeksoitu kiinnelaina – Valuutan muuntamista koskevat ehdot – Ulkomaan valuutan ja kotimaan valuutan välisen vaihtokurssin määrittäminen – Ehdon kohtuuttomaksi toteamisen vaikutukset – Sen seuraukset, että sopimus todetaan kokonaisuudessaan pätemättömäksi – Mahdollisuus vedota saataviin, jotka ovat suurempia kuin sopimuksessa vahvistettujen summien palauttamiseen ja viivästyskorkojen maksuun perustuva määrä – Kuluttajalle aiheutunut vahinko – Pankille maksettuja lyhennyseriä vastaava summa ei ole käytettävissä – Pankille aiheutunut vahinko – Kuluttajalle luovutettu pääoma ei ole käytettävissä – Kohtuuttomien sopimusehtojen kiellon varoittava vaikutus – Tehokas kuluttajansuoja – Tuomioistuimen kansallisesta lainsäädännöstä omaksuma tulkinta

Asiassa C-520/21,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyyntöstä, jonka Sąd Rejonowy dla Warszawy – Śródmieście w Warszawie (Varsova-Śródmieścien piirioikeus, Varsova, Puola) on esittänyt 12.8.2021 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 24.8.2021, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Arkadiusz Szcześniak

vastaa

Bank M. SA,

jossa asian käsittelyyn osallistuvat

Rzecznik Praw Obywatelskich,

Rzecznik Finansowy,

Prokurator Prokuratury Rejonowej Warszawa – Śródmieście w Warszawie ja

Przewodniczący Komisji Nadzoru Finansowego,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (neljäs jaosto),

* Oikeudenkäyntikieli: puola.

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja C. Lycourgos sekä tuomarit L. S. Rossi, J.-C. Bonichot, S. Rodin (esittelevä tuomari) ja O. Spineanu-Matei,

julkisasiamies: A. M. Collins,

kirjaaja: hallintovirkamies M. Siekierzyńska,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 12.10.2022 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

- Arkadiusz Szcześniak, edustajinaan R. Górski ja P. Płaska, radcowie prawni,
- Bank M. SA, edustajinaan A. Cudna-Wagner ja G. Marzec, radcowie prawni, sekä B. Miąskiewicz ja M. Minkiewicz, adwokaci,
- Rzecznik Praw Obywatelskich, asiamiehenään M. Taborowski, Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich, B. Wojciechowska, radca prawny, ja G. Heleniak, adwokat,
- Rzecznik Finansowy, asiamiehenään B. Pretkiel, Rzecznik Finansowy, avustajinaan P. Tronowska ja M. Obroślak, radcowie prawni,
- Prokurator Prokuratury Rejonowej Warszawa – Śródmieście w Warszawie, asiamiehenään M. Dejak, prokurator delegowany do Prokuratury Regionalnej w Warszawie ja M. Dubowski, Prokurator Okręgowy w Warszawie,
- Przewodniczący Komisji Nadzoru Finansowego, asiamiehenään finanssivalvontaviraston pääjohtaja J. Jastrzębski, K. Liberadzki ja A. Tupaj-Cholewa, radca prawny,
- Puolan hallitus, asiamiehenään B. Majczyna ja S. Żyrek,
- Portugalin hallitus, asiamiehenään P. Barros da Costa, C. Chambel Alves, A. Cunha ja S. Fernandes,
- Euroopan komissio, asiamiehenään N. Ruiz García ja A. Szmytkowska,

kuultuaan julkisasiamiehen 16.2.2023 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

- 1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY (EYVL 1993, L 95, s. 29) 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan sekä tehokkuusperiaatteen, oikeusvarmuuden periaatteen ja suhteellisuusperiaatteen tulkintaa.

- 2 Tämä pyyntö on esitetty riita-asiassa, jossa vastakkain ovat Arkadiusz Szcześniak (jäljempänä A.S.) ja Bank M. SA ja jossa on kyse sellaisen saatavan perimistä koskevasta vaatimuksesta, joka perustuu sellaisen kiinnelainasopimuksen perusteella saatujen varojen käyttämiseen, joka on todettava pätemättömäksi siitä syystä, ettei sopimus voi pysyä voimassa kohtuuttomien ehtojen poistamisen jälkeen.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin oikeus

- 3 Direktiivin 93/13 johdanto-osan 10. ja 24. perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:
”tehokkaampi kuluttajansuoja voidaan saavuttaa ottamalla käyttöön yhdenmukaiset kohtuuttomia ehtoja koskevat säännöt; – –
– –
jäsenvaltioiden tuomioistuimilla tai hallintoviranomaisilla on oltava käytettävissään riittävät ja tehokkaat keinot kuluttajasopimusten kohtuuttomien ehtojen soveltamisen lopettamiseksi”.
- 4 Direktiivin 6 artiklan 1 kohdan sanamuoto on seuraava:
”Jäsenvaltioiden on säädettävä, että elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisen sopimuksen kohtuuttomat ehdot eivät sido kuluttajia niiden kansallisen lainsäädännön mukaisesti ja että sopimus jää muilta osin osapuolia sitovaksi, jos sopimus voi olla olemassa ilman kohtuuttomia ehtoja.”
- 5 Direktiivin 7 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:
”Jäsenvaltioiden on kuluttajien ja kilpailevien elinkeinonharjoittajien edun vuoksi varmistettava, että on olemassa riittäviä ja tehokkaita keinoja kohtuuttomien ehtojen käytön lopettamiseksi elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisissä sopimuksissa.”

Puolan oikeus

- 6 Siviilikoodeksista 23.4.1963 annetun lain (ustawa – Kodeks cywilny, Dz. U. 1964, nro 16; jäljempänä siviilikoodeksi) 5 §:ssä säädetään seuraavaa:
”Oikeutta ei saa käyttää sen sosioekonomisen tavoitteen tai yhteiskunnallisen yhteiselämän periaatteiden vastaisesti. Oikeudenhaltijan tällaista toimintaa tai laiminlyöntiä ei pidetä kyseisen oikeuden käyttämisenä eikä sitä suojata.”
- 7 Siviilikoodeksin 222 §:n 1 kohdassa säädetään seuraavaa:
”Omistaja voi vaatia sitä, jonka hallussa omaisuus tosiasiallisesti on, palauttamaan sen, ellei viimeksi mainitulla ole omaisuuteen hallintaoikeutta, johon se voi vedota omistajaa vastaan.”

8 Siviilikoodeksin 358¹ §:n 1–4 momentissa säädetään seuraavaa:

”1. Jos velvoite on syntymästään asti rahamääräinen, se täytetään maksamalla nimellisarvo, ellei toisin ole nimenomaisesti säädetty.

2. Osapuolet voivat sopimuksella määrätä, että rahasuorituksen suuruus määritetään muuna kuin rahayksikkönä.

3. Jos kyseisen rahayksikön ostovoima on alentunut merkittävästi velvoitteen syntymisen jälkeen, tuomioistuin voi asianosaisten edut huomioon ottaen ja yhteiskunnallisen yhteiselämän periaatteiden mukaisesti muuttaa rahasuorituksen määrää tai suorittamistapaa, vaikka ne olisi vahvistettu tuomioistuimen ratkaisulla tai sopimuksella

4. Elinkeinonharjoittaja ei voi vaatia rahasuorituksen määrän tai maksutavan muuttamista, jos suoritus liittyy hänen elinkeinotoimintansa harjoittamiseen.”

9 Siviilikoodeksin 361 §:n 1 ja 2 momentissa säädetään seuraavaa:

”1. Korvausvastuussa oleva vastaa vain vahingon aiheuttaneen teon tai laiminlyönnin tavanomaisista seurauksista.

2. Korvauksen on edellä määritellyissä rajoissa katettava vahinkoa kärsineelle aiheutunut vahinko ja tulonmenetykset, jota ei olisi tapahtunut, ellei vahinkoa olisi aiheutunut, ellei lailla ole toisin säädetty tai sopimusehdossa toisin määrätty.”

10 Siviilikoodeksin 385¹ §:n 1 ja 2 momentissa säädetään seuraavaa:

”1. Kuluttajan kanssa tehdyn sopimuksen ehdot, joista ei ole erikseen neuvoteltu, eivät sido kuluttajaa, jos niissä määritetään hänen oikeutensa ja velvollisuutensa hyvän tavan vastaisesti ja jos ne loukkaavat ilmeisellä tavalla hänen etujaan (lainvastaiset sopimusehdot). Tämä säännös ei koske ehtoja, joissa määritetään osapuolten olennaiset velvoitteet, mukaan luettuna hinta tai vastike, jos ne on muotoiltu yksiselitteisesti.

2. Jos jokin sopimusehto ei 1 momentin mukaan sido kuluttajaa, muut sopimusehdot jäävät osapuolia sitoviksi.”

11 Siviilikoodeksin 405 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Jokaisella, joka on toisen kustannuksella saanut ilman oikeudellista perustaa varallisuusedun, on velvollisuus palauttaa se luontoisuorituksena, ja jollei se ole mahdollista, palauttaa sen määrä.”

12 Siviilikoodeksin 410 §:n 1 ja 2 momentissa säädetään seuraavaa:

”1. Edeltävien pykälien säännöksiä sovelletaan erityisesti perusteettomaan suoritukseen.

2. Suoritus on aiheeton, jos sen tekijä ei ylipäänsä ollut velvollinen tekemään sitä tai ei ollut velvollinen suorituksen saajaan nähden, jos suorituksella ei enää ole perustaa tai suorituksen tavoitetta ei saavutettu tai jos suoritukseen velvoittava oikeustoimi oli pätemätön eikä siitä tule pätevää suorituksen toteuttamisen jälkeen.”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymys

- 13 A.S. ja hänen puolisonsa E.S. tekivät Bank M:n kanssa 336 kuukaudeksi kiinnelainasopimuksen, jossa lainan määräksi oli vahvistettu 329 707,24 Puolan zlotya (PLN) (n. 73 000 euroa) ja korkokanta vaihtuvaksi (jäljempänä kiinnelainasopimus). Lainasopimuksen ehtoja ei neuvoteltu erikseen. Laina oli indeksoitu Sveitsin frangiin (CHF), ja sopimuksessa määrättiin, että lainan kuukausittain suoritettavat lyhennyserät oli maksettava Puolan zlotyina sen jälkeen, kun kukin erä oli muunnettu Sveitsin frangin myyntikurssia soveltaen sellaisen valuuttakurssitaulukon mukaisesti, jota Bank M. sovelsi kunkin lyhennyserän maksupäivänä. A.S:lle ja E.S:lle myönnettiin 6.9.2011 lainasopimukseen tehdyllä muutoksella mahdollisuus maksaa lainan lyhennyserät suoraan Sveitsin frangeina.
- 14 A.S. vaati 31.5.2021 nostamallaan kanteella Bank M:ltä 3 660,76 PLN (n. 800 euroa) 8.6.2021 alkaen aina suorituspäivään saakka kertyvine lakisääteisine viivästyskorkeineen. Kanteessaan A.S. väitti, että kiinnelainasopimuksessa oli kohtuuttomia ehtoja, jotka tekivät siitä pätemättömän, minkä vuoksi Bank M. oli perinyt lyhennyserät ilman oikeudellista perustaa.
- 15 A.S:n mukaan Bank M. oli 1.10.2011–31.12.2020 käyttämällään 7 769,06 PLN:lla (n. 1 700 euroa), jotka se oli saanut vuoden 2011 kesäkuusta syyskuuhun maksettuina lyhennyserinä, tehnyt 7 321,51 PLN:n (n. 1 600 euroa) suuruisen voiton. Tämän johdosta A.S vaati Bank M:ää maksamaan hänelle puolet tästä summasta eli 3 660,76 PLN (n. 800 euroa); puolet tästä määrästä kuului hänen mukaansa hänen puolisolleen E.S:lle, joka ei ole pääasiassa asianosaisena.
- 16 Bank M. vaati 1.7.2021 toimittamassaan vastineessa A.S:n kanteen hylkäämistä esittäen, ettei kiinnelainasopimusta pitänyt todeta pätemättömäksi, koska siinä ei ollut kohtuuttomia ehtoja, ja että jos sopimus kuitenkin todettaisiin pätemättömäksi, tilanne oli joka tapauksessa se, että ainoastaan Bank M., eikä suinkaan A.S., oli asemassa, joka oikeutti vaatimaan ilman oikeudellista perustetta tapahtuneeseen varojen käyttöön perustuvan saatavan maksua.
- 17 Sąd Rejonowy dla Warszawy – Śródmieścia w Warszawie (Varsova-Śródmieścien piirioikeus, Varsova, Puola), joka on pyytänyt ennakkoratkaisua, huomauttaa, että A.S. on riitauttanut kiinnelainasopimuksen 2 artiklan 2 kohdassa ja 7 artiklan 1 kohdassa olevat sopimusehdot, joiden mukaan Sveitsin frangien muuntaminen Puolan zlotyiksi ja Puolan zlotyjen muuntaminen Sveitsin frangeiksi lainan pääoman ja lyhennyserien osalta tapahtui käyttämällä Bank M:n vahvistamaa vaihtokurssia (nk. muuntoehdot).
- 18 Kyseinen tuomioistuin tekee ensiksikin selkoa siitä, että Puolan tuomioistuimet ovat katsoneet pääasiassa kyseessä olevan kaltaiset muuntoehdot johdonmukaisesti lainvastaisiksi ja että ne on kirjattu lainvastaisista sopimusehdoista perustettuun Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentówin (kilpailu- ja kuluttajansuojavirasto, Puola) ylläpitämään rekisteriin.
- 19 Toiseksi ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että kansallisessa oikeuskäytännössä ei ole vielä päästy yksimielisyyteen tällaisten kiinnelainasopimukseen otettujen kohtuuttomien muuntoehtojen vaikutuksista. Se huomauttaa, että 3.10.2019 annetusta tuomiosta Dziubak (C-260/18, EU:C:2019:819) lähtien kantaa, jonka mukaan tämän tyyppisten ehtojen ottaminen lainasopimukseen tekee kyseisestä sopimuksesta pätemättömän, voidaan kuitenkin pitää kansallisessa oikeuskäytännössä selvästi ensisijaisena.

- 20 Sopimuksen pätemättömäksi toteamisen seurauksista kansallisessa oikeudessa ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa lisäksi, että kun sopimus todetaan pätemättömäksi, katsotaan, ettei sitä ole koskaan tehty (ex tunc -pätemättömyys). Siinä tapauksessa, että sopimuspuolet ovat tehneet suorituksia tällaisen sopimuksen perusteella, ne voivat vaatia niiden palauttamista, koska kyse on aiheettomista suorituksista.
- 21 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tekee selkoa tarkemmin siitä, että pankki voi vaatia lainanottajaa maksamaan takaisin sille myönnetyn lainan pääomaa vastaavan määrän ja lainanottaja voi vaatia pankkia palauttamaan maksettuja lyhennyseriä ja pankin perimiä kuluja vastaavat määrät. Kumpikin sopimuspuoli voi sen mukaan myös vaatia toista sopimuspuolta maksamaan maksukehotuksesta alkaen kertyvät lakisääteiset viivästyskorot.
- 22 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin korostaa kuitenkin, että kansallinen oikeuskäytäntö ei ole johdonmukainen sen osalta, voivatko pätemättömän lainasopimuksen osapuolet vaatia edellä 21 kohdassa mainittujen summien lisäksi muita summia sillä perusteella, että varoja on käytetty tietyn ajanjakson ajan ilman oikeudellista perustaa. Oikeusperustoina, joihin sopimuspuolet useimmiten vetoavat tällaisten vaatimusten tueksi, käytetään perusteettoman edun ja aiheettoman suorituksen palauttamista.
- 23 Sen mukaan unionin tuomioistuin ei ole vielä lausunut direktiivin 93/13 osalta pätemättömäksi julistetun lainasopimuksen osapuolten mahdollisuudesta vaatia sellaisten summien palauttamista, jotka ovat suurempia kuin näiden osapuolten kyseisen sopimuksen mukaisten velvoitteiden täyttämisen perusteella maksamat määrät.
- 24 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo, ettei pankin vaatimuksia, jotka ovat suurempia kuin kuluttajalle luovutetun pääoman palauttamiseen (sekä mahdolliseen maksukehotuksesta alkaen kertyneiden lakisääteisten viivästyskorkojen maksuun) perustuva määrä, voida hyväksyä vaarantamatta direktiivillä 93/13 tavoiteltuja päämääriä. Sen mukaan kohtuuttomia ehtoja käyttäneen pankin menettelystä johtuvan lainasopimuksen pätemättömyyden vuoksi on syytä estää se, että pankki hyötyy menettelystään, joka on paitsi direktiivin 93/13 myös lojaliteettiperiaatteen ja hyvän tavan vaatimusten vastainen. Se, että elinkeinonharjoittajien, jotka ovat turvautuneet kohtuuttomiin ehtoihin, annettaisiin hyötyä tästä, olisi myös vastoin tarvetta turvata direktiivissä 93/13 säädetyn tällaisten ehtojen kiellon varoittava vaikutus.
- 25 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan tällaisen ratkaisun hyväksyminen johtaisi siihen, että kuluttaja, joka on saanut tietää kohtuuttomasta sopimusehdosta, haluaisi mieluummin jatkaa sopimuksen mukaisten velvoitteiden täyttämistä kuin vedota oikeuksiinsa, koska sopimuksen pätemättömyydestä voisi aiheuttaa hänelle kielteisiä taloudellisia seurauksia, kuten korvauksen maksaminen pääoman käytön perusteella.
- 26 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin huomauttaa sitä vastoin kuluttajan osalta, että tämän mahdollisuus vaatia sellaisten määrien maksamista, jotka ovat suurempia kuin hänen pankille maksamansa lyhennyserät ja maksukehotuksesta alkaen mahdollisesti kertyneet lakisääteiset viivästyskorot, kulut, provisiot ja vakuutusmaksut, ei vaikuta tehokkuusperiaatteen vastaiselta.
- 27 Kyseisen tuomioistuimen mukaan se, että kuluttajille annettaisiin mahdollisuus vaatia elinkeinonharjoittajia maksamaan tällaiset määrät sillä perusteella, että lyhennyseriä on käytetty ilman oikeudellista perustetta, olisi kuitenkin elinkeinonharjoittajien kannalta suhteeton seuraamus.

28 Se katsoo lisäksi, että kuluttajien tällaisten vaatimusten mahdolliset oikeudelliset perusteet ovat hyvin samankaltaisia, minkä vuoksi ei olisi perusteltua luoda heille mahdollisuutta vaatia samanaikaisesti näin montaa saatavaa, sillä näin loukattaisiin suhteellisuusperiaatetta. Sen mukaan tällaisen mahdollisuuden antaminen loukkaisi myös oikeusvarmuuden periaatetta, joka on ymmärrettävä siten, että jos lainasopimus todetaan kokonaisuudessaan pätemättömäksi, kummallakin osapuolella on velvollisuus palauttaa kaikki kyseisen sopimuksen perusteella maksamansa rahasuoritukset, eikä muita vaatimuksia hyväksytä.

29 Sąd Rejonowy dla Warszawy – Śródmieścia w Warszawie on tässä tilanteessa päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

”Onko [direktiivin 93/13] 6 artiklan 1 kohtaa ja 7 artiklan 1 kohtaa sekä tehokkuusperiaatetta, oikeusvarmuuden periaatetta ja suhteellisuusperiaatetta tulkittava siten, että ne ovat esteenä sille, että tuomioistuin tulkitsee kansallista lainsäädäntöä siten, että jos tuomioistuin toteaa pankin ja kuluttajan tekemän lainasopimuksen alusta alkaen pätemättömäksi siihen sisällytettyjen kohtuuttomien sopimusehtojen vuoksi, sopimuspuolet voivat vaatia tämän sopimuksen mukaisesti maksettujen summien (pankin osalta lainapääoma, kuluttajan osalta lyhennyserät, maksut, provisiot ja vakuutusmaksut) palauttamisen ja maksukehotuksesta alkaen laskettavan lakisääteisen viivästyskoron lisäksi mitä tahansa muita suorituksia (erityisesti korvausta, vahingonkorvausta, kulujen korvaamista tai suorituksen mukauttamista), jotka johtuvat siitä, että

1. rahasuorituksen maksaja on väliaikaisesti estynyt käyttämästä varojaan, minkä vuoksi hän on menettänyt mahdollisuuden sijoittaa varat ja saada siten voittoa
2. rahasuorituksen maksajalle on aiheutunut kuluja lainasopimuksen hallinnoinnista ja varojen siirtämisestä toiselle osapuolelle
3. rahasuorituksen saaja on saanut etua siitä, että hän on voinut väliaikaisesti käyttää jonkun muun varoja, erityisesti sijoittaa varat ja saada siten voittoa
4. rahasuorituksen saajalla on ollut mahdollisuus käyttää väliaikaisesti jonkun muun varoja vastikkeetta, mikä ei olisi mahdollista markkinatalousolosuhteissa
5. rahan ostovoima on alentunut ajan kulumisen takia, mikä merkitsee sitä, että rahasuorituksen maksajalle on aiheutunut todellinen tappio
6. varojen antamista käyttöön väliaikaisesti voidaan pitää palvelusuorituksena, josta rahasuorituksen maksaja ei ole saanut vastiketta?”

Asian käsittelyn suullisen vaiheen uudelleen aloittamista koskeva pyyntö

30 Julkisasiamiehen esitettyä ratkaisuehdotuksensa Bank M. on pyytänyt unionin tuomioistuimen kirjaamoon 10.3.2023 ja 26.4.2023 toimittamillaan asiakirjoilla, että suullinen käsittely määrättäisiin aloitettavaksi uudelleen unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 83 artiklan nojalla.

31 Pyyntönsä tueksi Bank M. on esittänyt ensimmäiseksi, että julkisasiamiehen ratkaisuehdotuksen ja erityisesti sen 17, 19, 28, 29, 61, 62 ja 66 kohdassa esitettyjen huomioiden perusteella ei voida ymmärtää elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan vaatimusten laajuutta, mikä estää suhteellisuusperiaatteen ja tehokkuusperiaatteen asianmukaisen soveltamisen.

- 32 Toiseksi Bank M. pohtii sitä, onko mahdollista, että kuluttajat, jotka ovat ottaneet kiinnelainan Puolassa, asetetaan edullisempaan asemaan kuin kuluttajat, jotka ovat ottaneet tällaisen lainan jostakin muusta jäsenvaltiosta, mikäli he saisivat lyhennyserien ja kulujen palauttamisvaatimuksen lisäksi oikeuden esittää muita vaatimuksia pankkia vastaan.
- 33 Kolmanneksi Bank M. arvostelee eräitä julkisasiamiehen ratkaisuehdotuksessa esitettyjä huomioita.
- 34 Neljänneksi Bank M. väittää vielä, että suullinen käsittely on aloitettava uudelleen, jotta unionin tuomioistuin voi selvittää, miten 21.3.2023 annettu tuomio Mercedes-Benz Group (Estolaitteella varustettujen ajoneuvojen valmistajien vastuu) (C-100/21, EU:C:2023:229) vaikuttaa pääasiassa.
- 35 Tässä yhteydessä on muistettava, että Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännössä ja unionin tuomioistuimen työjärjestyksessä ei määrätä kyseisen perussäännön 23 artiklassa tarkoitettujen osapuolten mahdollisuudesta esittää huomautuksia vastaukseksi julkisasiamiehen ratkaisuehdotukseen (tuomio 21.3.2023, Mercedes-Benz Group (Estolaitteella varustettujen ajoneuvojen valmistajien vastuu), C-100/21, EU:C:2023:229, 43 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 36 Lisäksi SEUT 252 artiklan toisen kohdan mukaan julkisasiamiehen tehtävänä on täysin puolueettomana ja riippumattomana esittää julkisessa istunnossa perustellut ratkaisuehdotukset asioissa, jotka Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännön mukaan vaativat hänen myötävaikutustaan. Julkisasiamiehen ratkaisuehdotus tai perustelut, joiden päätteeksi hän päätyy siihen, eivät sido unionin tuomioistuinta. Näin ollen se, että osapuoli ei yhdy julkisasiamiehen ratkaisuehdotuksessa todettuun – riippumatta ratkaisuehdotuksessa tutkituista kysymyksistä –, ei sellaisenaan voi olla peruste asian käsittelyn suullisen vaiheen aloittamiseksi uudelleen (tuomio 21.3.2023, Mercedes-Benz Group (Estolaitteella varustettujen ajoneuvojen valmistajien vastuu), C-100/21, EU:C:2023:229, 44 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 37 Unionin tuomioistuin voi tosin työjärjestyksensä 83 artiklan perusteella julkisasiamiestä kuultuaan milloin tahansa määrätä asian käsittelyn suullisen vaiheen aloitettavaksi uudelleen erityisesti, jos unionin tuomioistuin katsoo, ettei sillä ole riittävästi tietoa asiasta, tai jos osapuoli on suullisen vaiheen päättyneeksi julistamisen jälkeen vedonnut uuteen seikkaan, joka voi olennaisesti vaikuttaa unionin tuomioistuimen ratkaisuun, taikka jos asia olisi ratkaistava sellaisella perusteella, josta Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännön 23 artiklassa tarkoitetuilla osapuolilla ei ole ollut tilaisuutta lausua.
- 38 Unionin tuomioistuin on kuitenkin katsonut, että sillä on tässä tapauksessa kaikki ratkaisun antamiseksi tarvitsemansa tiedot ja ettei käsiteltävää asiaa jouduta ratkaisemaan perusteilla, joista osapuolilla ei olisi ollut tilaisuutta lausua. Todettakoon lopuksi, että edellä 30 kohdassa mainitusta käsittelyn suullisen vaiheen uudelleen aloittamista koskevasta pyynnöstä ei myöskään ole ilmennyt mitään sellaista uutta seikkaa, joka voisi olennaisesti vaikuttaa ratkaisuun, joka unionin tuomioistuimen on annettava tässä asiassa.
- 39 Näin ollen unionin tuomioistuin katsoo julkisasiamiestä kuultuaan, että asian käsittelyn suullista vaihetta ei ole määrättävä aloitettavaksi uudelleen.

Ennakkoratkaisukysymyksen tarkastelu

Esitetyn kysymyksen tutkittavaksi ottaminen ja unionin tuomioistuimen toimivalta vastata siihen

- 40 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on ennakkoratkaisupyynnössään viitannut siihen, että sen unionin tuomioistuimelle esittämä kysymys voidaan ottaa tutkittavaksi, koska tämä kysymys koskee sekä kuluttajan että pankin vaatimuksia tilanteessa, jossa kiinnelainasopimus todetaan pätemättömäksi, vaikka kyseisen tuomioistuimen käsiteltäväksi on saatettu ainoastaan kuluttajan nostama kanne.
- 41 On muistettava, että unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan SEUT 267 artiklalla käyttöön otetussa unionin tuomioistuimen ja kansallisten tuomioistuinten välisessä yhteistyössä yksinomaan kansallisen tuomioistuimen, jossa asia on vireillä ja joka vastaa annettavasta ratkaisusta, tehtävänä on asian erityispiirteiden perusteella harkita, onko ennakkoratkaisu tarpeen asian ratkaisemiseksi ja onko sen unionin tuomioistuimelle esittämällä kysymyksillä merkitystä asian kannalta. Kun esitetyt kysymykset koskevat unionin oikeuden tulkintaa, unionin tuomioistuimella on näin ollen periaatteessa velvollisuus antaa ennakkoratkaisu (tuomio 13.10.2022, Baltijas Starptautiskā Akadēmija ja Stockholm School of Economics in Riga, C-164/21 ja C-318/21 EU:C:2022:785, 32 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 42 Olettamana on siis, että unionin oikeutta koskevilla kysymyksillä on merkitystä asian ratkaisun kannalta. Unionin tuomioistuin voi kieltäytyä vastaamasta kansallisen tuomioistuimen esittämään ennakkoratkaisukysymykseen vain, jos on ilmeistä, että unionin oikeuden tulkitsemisella, jota kansallinen tuomioistuin on pyytänyt, ei ole mitään yhteyttä kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävän asian tosiseikkoihin tai kohteeseen taikka unionin tuomioistuimella ei ole tiedossaan niitä tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja, jotka ovat tarpeen, jotta se voisi antaa hyödyllisen vastauksen sille esitettyihin kysymyksiin, tai jos kyseinen ongelma on luonteeltaan hypoteettinen (tuomio 13.10.2022, Baltijas Starptautiskā Akadēmija ja Stockholm School of Economics in Riga, C-164/21 ja C-318/21 EU:C:2022:785, 33 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 43 Koska käsiteltävässä tapauksessa osa ennakkoratkaisukysymyksestä koskee elinkeinonharjoittajan kuluttajaa kohtaan esittämiä vaatimuksia, vaikka Bank M. ei käsiteltävässä asiassa ollut ennakkoratkaisupyynnön esittämisajankohtana esittänyt tällaista vaatimusta, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo, että ennakkoratkaisukysymyksen tämän osan tutkittavaksi ottaminen on perusteltua ensinnäkin sen vuoksi, että sopimuksen toteaminen pätemättömäksi ex tunc merkitsee sitä, että kummankin sopimuspuolen on palautettava aiheettomat suoritukset, minkä vuoksi se tarvitsee vastauksen koko ennakkoratkaisukysymykseen, jotta se voisi lausua mahdollisista oikeudenkäyntiväitteistä, joita elinkeinonharjoittaja saattaa esittää torjuakseen kuluttajan vaatimuksen.
- 44 Toiseksi kyseinen tuomioistuin on tehnyt unionin tuomioistuimelle selkoa siitä, että kansallisessa oikeuskäytännössä vallitsevan tulkinnan mukaan on niin, että jos kumpikin sopimuspuoli on tehnyt samankaltaisia aiheettomia suorituksia ja niiden suoritukset perustuvat samaan oikeussuhteeseen, ainoastaan suurimman suorituksen saaneen osapuolen voidaan katsoa saaneen perusteetonta etua. Sen joutuu siis pääasiassa joka tapauksessa arvioimaan, ovatko näiden kahden sopimuspuolen vaatimukset perusteltuja.

- 45 Kolmanneksi ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo, että mikäli vastausta koko ennakkoratkaisukysymykseen ei voitaisi saada, heikentäisi tämä direktiivin 93/13 varoittavaa vaikutusta, koska Puolassa toimivat pankit uhkailevat julkisesti kuluttajia vakavilla seurauksilla, jos nämä päättävät vaatia oikeusteitse kiinnelainasopimuksensa pätemättömäksi toteamista, sen vuoksi, että kyseiset elinkeinonharjoittajat kohdistavat kuluttajiin vaatimuksia, jotka liittyvät näille luovutetun pääoman käyttöön ilman sopimusperustetta.
- 46 Lisäksi Bank M. ilmoitti unionin tuomioistuimessa 12.10.2022 pidetyssä istunnossa, että se oli aloittanut erillisen menettelyn vaatiakseen A.S:ltä hyvitystä lainapääoman käyttämisestä ilman sopimusperustetta. Sen ilmoituksen mukaan asian käsittelyä on kuitenkin lykätty siihen saakka, kunnes tämä unionin tuomioistuimessa vireillä oleva menettely saadaan päätökseen.
- 47 Kuten julkisasiamies on ratkaisuehdotuksensa 31–33 kohdassa todennut, nyt käsiteltävässä asiassa ei ole kyse yhdestäkään niistä edellä 42 kohdassa mainitusta tilanteesta, joissa oletama siitä, että ennakkoratkaisukysymyksellä on merkitystä asian ratkaisun kannalta, voidaan kumota. Unionin tuomioistuimelle toimitetusta selvityksestä, jota tarkastellaan yhteenvedonomaisesti edellä 43–46 kohdassa, käy näet ilmi, että pyydetty unionin oikeuden tulkinta, siltä osin kuin se koskee pankin kiinnelainasopimuksen pätemättömyyden varalta esittämiä vaatimuksia hyvityksestä, joka on suurempi kuin pääoman palauttamiseen perustuva määrä, liittyy pääasian kohteeseen, koska ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin saattaa joutua tutkimaan tällaiset vaatimukset tarvittaessa viran puolesta. Lisäksi unionin tuomioistuimella on tiedot niistä tosiseikoista ja oikeudellisista seikoista, joita hyödyllisen vastauksen antaminen esitettyyn kysymykseen edellyttää. Esitetty kysymys voidaan siis ottaa tutkittavaksi.
- 48 Lisäksi on muistettava, että kansallisen tuomioistuimen on ilmoitettava osapuolille kansalliset menettelysäännöt sekä siviilimenettelyissä noudatettava oikeudenmukaisuuden periaate huomioiden objektiivisesti ja tyhjentävästi ne oikeudelliset seuraukset, joita kohtuuttoman ehdon poistaminen voi aiheuttaa, riippumatta siitä, edustaako niitä ammattimainen edustaja vai ei (tuomio 29.4.2021, Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, 97 kohta).
- 49 Tällainen tieto on sitäkin tärkeämpi, kun kohtuuttoman ehdon soveltamatta jättäminen voi johtaa koko sopimuksen pätemättömäksi toteamiseen, minkä seurauksena kuluttajaan voidaan mahdollisesti kohdistaa palautusvaatimuksia (ks. vastaavasti tuomio 29.4.2021, Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, 98 kohta).
- 50 Käsiteltävässä asiassa unionin tuomioistuimelle toimitetusta aineistosta ilmenee, että ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa vireillä oleva oikeusriita koskee nimenomaisesti niitä oikeudellisia seurauksia, joita voi aiheutua kiinnelainasopimuksen toteamisesta kokonaisuudessaan pätemättömäksi siitä syystä, ettei se voi pysyä voimassa kohtuuttomien ehtojen poistamisen jälkeen, joten vastaus ennakkoratkaisukysymyksen siihen osaan, joka koskee elinkeinonharjoittajan kuluttajaa kohtaan esittämiä vaatimuksia, on tarpeen, jotta ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin voi noudattaa velvollisuuttaan ilmoittaa tällaisista seurauksista A.S:lle.
- 51 Lisäksi on huomattava, että Bank M. on väittänyt, ettei unionin tuomioistuin ole toimivaltainen vastaamaan tähän kysymykseen siltä osin kuin se koskee sopimuksen pätemättömäksi toteamisen vaikutuksia, joita ei säännellä direktiivillä 93/13 vaan erilaisilla kansallisen oikeuden säännöksillä, joiden tulkinta kuuluu kansallisten tuomioistuinten yksinomaiseen toimivaltaan.

- 52 Todettakoon tämän osalta, että vaikka on selvää, ettei unionin tuomioistuimen tehtävänä ole ennakkoratkaisupyyntöä koskevassa asiassa ottaa kantaa kansallisten säännösten tulkintaan eikä ratkaista, onko kansallisen tuomioistuimen niistä esittämä tulkinta oikea, koska tällainen tulkinta kuuluu kansallisten tuomioistuinten yksinomaiseen toimivaltaan (ks. vastaavasti tuomio 3.7.2019, UniCredit Leasing, C-242/18, EU:C:2019:558, 47 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen), on kuitenkin niin, kuten julkisasiamies on ratkaisuehdotuksensa 35 kohdassa todennut, että ennakkoratkaisukysymys ei koske Puolan oikeuden tulkintaa vaan direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan sekä tehokkuusperiaatteen, oikeusvarmuuden periaatteen ja suhteellisuusperiaatteen tulkintaa.
- 53 Unionin tuomioistuin on näin ollen toimivaltainen vastaamaan esitettyyn kysymykseen, ja se voidaan ottaa tutkittavaksi.

Asiakysymys

Alustavat huomautukset

- 54 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan direktiivillä 93/13 toteutettu suojajärjestelmä perustuu ajatukseen siitä, että kuluttaja on elinkeinonharjoittajaan nähden heikompi osapuoli sekä neuvotteluaseman että tietojen puolesta, mikä johtaa siihen, että kuluttaja sitoutuu elinkeinonharjoittajan ennakolta laatimiin sopimusehtoihin ilman, että hän voisi vaikuttaa niiden sisältöön (tuomio 26.3.2019, Abanca Corporación Bancaria ja Bankia, C-70/17 ja C-179/17, EU:C:2019:250, 49 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 55 Tämän heikomman aseman vuoksi direktiivillä 93/13 veloitetaan jäsenvaltiot säätämään mekanismista, jonka avulla varmistetaan se, että kaikki sellaiset sopimusehdot, joista ei ole erikseen neuvoteltu, voidaan tutkia niiden mahdollisen kohtuuttomuuden arvioimiseksi. Kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on tässä yhteydessä direktiivin 93/13 3 artiklan 1 kohdassa ja 5 artiklassa säädettyjen kriteereiden perusteella ratkaista kussakin asiassa vallitsevat olosuhteet huomioon ottaen, täyttääkö tällainen ehto direktiivissä asetetut lojaliteettiperiaatteen mukaiset sekä tasapainon ja avoimuuden vaatimukset (tuomio 26.3.2019, Abanca Corporación Bancaria ja Bankia, C-70/17 ja C-179/17, EU:C:2019:250, 50 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 56 Kun otetaan huomioon kuluttajansuojan yleisen edun luonne ja merkitys, direktiivissä 93/13 veloitetaan jäsenvaltiot, kuten sen 7 artiklan 1 kohdasta, luettuna yhdessä sen johdanto-osan 24. perustelukappaleen kanssa, ilmenee, säätämään riittävästä ja tehokkaista keinoista kohtuuttomien ehtojen käytön lopettamiseksi elinkeinonharjoittajan ja kuluttajien välisissä sopimuksissa. Tätä varten kansallisten tuomioistuinten on jätettävä soveltamatta kohtuuttomia sopimusehtoja, jotta niillä ei ole sitovia vaikutuksia kuluttajaan nähden, ellei kuluttaja vastusta tätä (tuomio 10.6.2021, BNP Paribas Personal Finance, C-776/19–C-782/19, EU:C:2021:470, 36 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen ja vastaavasti tuomio 8.9.2022, D.B.P. ym. (Ulkomaanvaluuttaan sidottu kiinnelaina), C-80/21–C-82/21, EU:C:2022:646, 58 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 57 Tästä seuraa, että on lähtökohtaisesti katsottava, ettei kohtuuttomaksi todettu sopimusehto ole koskaan ollut olemassa, minkä vuoksi sillä ei voi olla vaikutuksia kuluttajaan nähden. Näin ollen siitä, että tällainen ehto todetaan kohtuuttomaksi tuomioistuimessa, on lähtökohtaisesti seurattava sen oikeudellisen ja tosiasiallisen tilanteen palauttaminen, jossa kuluttaja olisi, jos tällaista ehtoa ei olisi ollut olemassa (tuomio 21.12.2016, Gutiérrez Naranjo ym., C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, EU:C:2016:980, 61 kohta).

- 58 Unionin tuomioistuin on tämän osalta täsmentänyt, että kansallisen tuomioistuimen velvollisuudella sivuuttaa kohtuuton sopimusehto, joka velvoittaa perusteettomiksi osoittautuvien summien maksamiseen, on lähtökohtaisesti se vaikutus, että nämä summat on vastaavasti palautettava, koska sillä, ettei tällaista vaikutusta olisi, kyseenalaistettaisiin se varoittava vaikutus, joka direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan, luettuna yhdessä sen 7 artiklan 1 kohdan kanssa, mukaan on tarkoitettu olevan sillä, että kuluttajien ja elinkeinonharjoittajan välisiin sopimuksiin sisältyvät ehdot on todettu kohtuuttomiksi (ks. vastaavasti tuomio 21.12.2016, Gutiérrez Naranjo ym., C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, EU:C:2016:980, 62 ja 63 kohta).
- 59 On myös muistettava, että direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdassa edellytetään jäsenvaltioiden säätävän, että kohtuuttomat ehdot eivät sido kuluttajia ”niiden kansallisen lainsäädännön mukaisesti” (tuomio 21.12.2016, Gutiérrez Naranjo ym., C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, EU:C:2016:980, 64 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 60 Direktiivillä 93/13 kuluttajille taattua suojaa koskevalla kansallisella lainsäädännöllä ei kuitenkaan voida muuttaa suojan ulottuvuutta eikä sen asiallista sisältöä eikä näin vaarantaa tämän suojan tehostamista, johon unionin lainsäätäjä on tähdännyt ottamalla käyttöön kohtuuttomia ehtoja koskevat yhtenäiset säännöt, niin kuin direktiivin 93/13 johdanto-osan kymmenennessä perustelukappaleessa todetaan (tuomio 21.12.2016, Gutiérrez Naranjo ym. C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, EU:C:2016:980, 65 kohta).
- 61 Unionin tuomioistuin on täsmentänyt tältä osin erityisesti, että vaikka jäsenvaltioiden tehtävänä onkin kansallisen oikeutensa avulla määritellä yksityiskohtaiset säännöt, joiden mukaisesti sopimukseen sisältyvän ehdon kohtuuttomuus todetaan ja tämän toteamisen konkreettiset oikeusvaikutukset toteutuvat, tällaisen toteamisen avulla on siis kuitenkin voitava palauttaa se oikeudellinen ja tosiasiallinen tilanne, jossa kuluttaja olisi ollut, ellei mainittua kohtuutonta ehtoa olisi ollut, muun muassa ottamalla käyttöön oikeus sellaisten perusteettomien etujen palautukseen, jotka elinkeinonharjoittaja on saanut kuluttajan vahingoksi tällaisen kohtuuttoman ehdon perusteella (tuomio 21.12.2016, Gutiérrez Naranjo ym., C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, EU:C:2016:980, 66 kohta).
- 62 Esitettyjä ennakkoratkaisukysymyksiä on tarkasteltava edellä tarkasteltujen seikkojen valossa.

Ennakkoratkaisukysymyksen tarkastelu

- 63 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen kysymys koskee asiallisesti sitä, onko direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohtaa ja 7 artiklan 1 kohtaa tilanteessa, jossa kiinnelainasopimuksen toteaminen kokonaisuudessaan pätemättömäksi siitä syystä, ettei se voi pysyä voimassa kohtuuttomien ehtojen poistamisen jälkeen, tulkittava siten, että
- ne ovat esteenä tuomioistuimen kansallisesta oikeudesta omaksumalle tulkinnalle, jonka mukaan kuluttajalla on oikeus vaatia luottolaitokselta hyvitys, joka on suurempi kuin tämän sopimuksen täyttämisen nojalla maksettujen lyhennyserien ja kulujen palauttamiseen sekä maksukehotuksesta alkaen kertyneiden lakisääteisten viivästyskorkeiden maksamiseen perustuva määrä ja
 - ne ovat esteenä tuomioistuimen kansallisesta oikeudesta omaksumalle tulkinnalle, jonka mukaan luottolaitoksella on oikeus vaatia kuluttajalta hyvitys, joka on suurempi kuin tämän

sopimuksen täyttämisen nojalla luovutetun pääoman ja maksukehotuksesta alkaen kertyneiden lakisääteisten viivästyskorkojen maksamisen perusteella suoritettava määrä.

- 64 On todettava, ettei direktiivissä 93/13 säädetä nimenomaisesti seurauksista, joita elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välillä tehdyn sopimuksen pätemättömyydellä on sen sisältämien kohtuuttomien ehtojen poistamisen jälkeen, kuten julkisasiamies on ratkaisuehdotuksensa 44 kohdassa todennut. Jäsenvaltioiden asiana on näin ollen määrittää, mitä tämän toteamisesta seuraa, ja niiden tämän osalta vahvistamien sääntöjen on oltava yhteensopivia unionin oikeuden ja erityisesti kyseisellä direktiivillä tavoiteltujen päämäärien kanssa.
- 65 Lisäksi on muistettava, kuten edellä 57 kohdassa on todettu, että lähtökohtaisesti on katsottava, että kohtuuttomaksi todettu sopimusehto ei ole koskaan ollut olemassa, minkä vuoksi sillä ei voi olla vaikutuksia kuluttajaan nähden. Siitä, että tällainen ehto todetaan kohtuuttomaksi tuomioistuimessa, on lähtökohtaisesti seurattava sen oikeudellisen ja tosiasiallisen tilanteen palauttaminen, jossa kuluttaja olisi, jos tällaista ehtoa ei olisi ollut olemassa, muun muassa ottamalla käyttöön oikeus sellaisten perusteettomien etujen palautukseen, jotka elinkeinonharjoittaja on saanut kuluttajan vahingoksi tällaisen kohtuuttoman ehdon perusteella (ks. vastaavasti tuomio 31.3.2022, Lombard Lizing, C-472/20, EU:C:2022:242, 50 ja 55 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 66 Koska – kuten edellä 58 kohdassa lainatusta oikeuskäytännöstä ilmenee – sillä, ettei tällaista vaikutusta olisi, kyseenalaistettaisiin se varoittava vaikutus, joka direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan, luettuna yhdessä sen 7 artiklan 1 kohdan kanssa, mukaan on tarkoitettu olevan sillä, että kuluttajien ja elinkeinonharjoittajan välisiin sopimuksiin sisältyvät ehdot on todettu kohtuuttomiksi, samankaltainen palauttava vaikutus on tunnustettava tilanteissa, joissa kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välillä tehdyn sopimuksen ehtojen kohtuuttomuus johtaa paitsi näiden ehtojen pätemättömyyteen myös koko kyseisen sopimuksen pätemättömyyteen.
- 67 Lisäksi direktiivin 93/13 7 artiklan 1 kohdasta käy yhdessä sen johdanto-osan 24. perustelukappaleen kanssa ilmi, että tämän direktiivin tavoitteena on myös saada elinkeinonharjoittajat luopumaan kohtuuttomien ehtojen käyttämisestä kuluttajasopimuksissa.
- 68 Tästä seuraa, että sellaisten kansallisten sääntöjen yhteensopivuus unionin oikeuden kanssa, joilla säännellään kiinnelainasopimuksen kohtuuttomiin ehtoihin perustuvan pätemättömyyden käytännön seurauksia, riippuu siitä, voidaanko näillä säännöillä palauttaa oikeudellisesti ja tosiasiallisesti tilanne, jossa kuluttaja olisi ollut ilman kyseistä sopimusta, ja taata, ettei niillä kyseenalaisteta direktiivillä 93/13 tavoiteltua varoittavaa vaikutusta.
- 69 Mitä tässä tapauksessa tulee ensiksikin siihen mahdollisuuteen, että kuluttaja vetoaa kiinnelainasopimuksen pätemättömäksi toteamisen yhteydessä saataviin, jotka ovat suurempia kuin tämän sopimuksen mukaisten velvoitteiden täyttämisen nojalla maksettujen lyhennyserien ja kulujen perusteella palautettava sekä maksukehotuksesta alkaen kertyneiden lakisääteisten viivästyskorkojen perusteella mahdollisesti maksettava määrä, on todettava, että tällainen mahdollisuus ei kyseenalaista edellä 68 kohdassa mainittuja tavoitteita, jollei ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen suorittamasta selvityksestä muuta johdu.

- 70 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on tässä yhteydessä tutkittava kaikkien käsiteltäväkseen saatetun asian olosuhteiden valossa, mahdollistavatko asian kannalta merkitykselliset kansalliset säännöt sen oikeudellisen ja tosiasiallisen tilanteen palauttamisen, jossa kuluttaja olisi ollut ilman tätä sopimusta.
- 71 Direktiivin 93/13 7 artiklan 1 kohdalla tavoitellun varoittavan vaikutuksen osalta on todettava, että edellä 69 kohdassa esiin tuotu mahdollisuus voi osaltaan edistää sitä, että elinkeinonharjoittajat luopuvat kohtuuttomista ehdoista kuluttajien kanssa tekemissään sopimuksissa, koska tällaisten ehtojen, jotka johtavat koko sopimuksen pätemättömyyteen, käyttämisestä sopimuksissa saattaisi aiheutua taloudellisia seurauksia, jotka ylittävät kuluttajan maksamien määrien palauttamiseen ja mahdolliseen viivästyskorkojen maksamiseen perustuvat määrät.
- 72 Tähän on lisättävä, että sitä, että toimivaltainen tuomioistuin toteuttaa edellä 69 kohdassa tarkoitetun kaltaisia toimenpiteitä, ei voida pitää oikeusvarmuuden periaatteen vastaisena, koska näin pannaan konkreettisesti täytäntöön direktiivissä 93/13 säädetty kohtuuttomien ehtojen kiello.
- 73 Lisäksi suhteellisuusperiaate edellyttää unionin yleisenä oikeusperiaatteenä, ettei kansallisella säännöstöllä, jolla kyseinen oikeus pannaan täytäntöön, ylitetä sitä, mikä on tarpeen tavoiteltujen päämäärien saavuttamiseksi (ks. vastaavasti tuomio 14.3.2013, Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, 74 kohta ja tuomio 8.12.2022, BTA Baltic Insurance Company, C-769/21, EU:C:2022:973, 34 kohta). Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on siis arvioitava kaikkien pääasiassa kyseessä olevien olosuhteiden kannalta, ylitetäänkö – ja missä määrin – sillä, että edellä 69 kohdassa tarkoitetun kaltaiset kuluttajan vaatimukset hyväksytään, se, mikä on tarpeen edellä 68 kohdassa mainittujen tavoitteiden saavuttamiseksi.
- 74 Tästä seuraa, että tilanteessa, jossa kiinnelainasopimus on todettu kokonaisuudessaan pätemättömäksi siitä syystä, ettei se voi pysyä voimassa siihen otettujen kohtuuttomien ehtojen poistamisen jälkeen, direktiivi 93/13 ei ole esteenä sellaiselle kansallisen oikeuden tulkinnalle, jonka mukaan kuluttajalla on oikeus vaatia luottolaitokselta hyvitys, joka on suurempi kuin tämän sopimuksen mukaisten velvoitteiden täyttämisen nojalla maksettujen lyhennyserien ja kulujen palauttamiseen sekä maksukehotuksesta alkaen kertyneiden lakisääteisten viivästyskorkojen maksamiseen perustuva määrä, edellyttäen että direktiivin 93/13 tavoitteita ja suhteellisuusperiaatetta noudatetaan.
- 75 Mitä toiseksi tulee elinkeinonharjoittajan vaatimukseen kuluttajaa kohtaan, todettakoon, että samalla tavoin kuin kuluttajan mahdollisuus vedota kiinnelainasopimuksen pätemättömyyteen perustuviin saataviin, tällaiset vaatimukset voidaan hyväksyä vain, jos niillä ei kyseenalaisteta edellä 68 kohdassa esiin tuotuja tavoitteita.
- 76 Se, että luottolaitokselle annettaisiin oikeus vaatia kuluttajalta hyvitystä, joka on suurempi kuin tämän sopimuksen mukaisten velvoitteiden täyttämisen nojalla luovutetun pääoman palauttamiseen ja mahdolliseen viivästyskorkojen maksamiseen perustuva määrä, olisi omiaan kyseenalaistamaan direktiivillä 93/13 tavoitellun varoittavan vaikutuksen, kuten julkisasiamies on ratkaisuehdotuksensa 60 kohdassa todennut.
- 77 Unionin tuomioistuimella on jo ollut tilaisuus toisessa yhteydessä todeta, että mikäli kansallinen tuomioistuin voisi muuttaa tällaisissa sopimuksissa olevien kohtuuttomien ehtojen sisältöä, tällainen mahdollisuus saattaisi vaarantaa direktiivin 93/13 7 artiklassa tarkoitetun pitkän aikavälin tavoitteen toteutumisen. Tämä mahdollisuus nimittäin myötävaikuttaisi sen varoittavan

vaikutuksen poistumiseen, joka kohdistetaan elinkeinonharjoittajiin jättämällä yksinkertaisesti soveltamatta tällaisia kohtuuttomia ehtoja kuluttajiin nähden, koska elinkeinonharjoittajat olisivat taipuvaisia jatkamaan tällaisten ehtojen käyttämistä tietoisina siitä, että vaikka ehdot julistettaisiin pätemättömiksi, kansallinen tuomioistuin voisi kuitenkin täydentää sopimusta tarvittavilta osin näiden elinkeinonharjoittajien etujen takaamiseksi (tuomio 14.6.2012, Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, 69 kohta).

- 78 Samoin sellainen kansallisen oikeuden tulkinta, jonka mukaan luottolaitoksella olisi oikeus vaatia kuluttajalta hyvitystä, joka on suurempi kuin tämän sopimuksen mukaisten velvoitteiden täyttämisen nojalla luovutetun pääoman palauttamiseen perustuva määrä, ja saada näin vastike siitä, että kuluttaja käyttää tätä pääomaa, johtaisi sen varoittavan vaikutuksen poistamiseen, joka elinkeinonharjoittajiin kohdistuu mainitun sopimuksen toteamisesta pätemättömäksi.
- 79 Lisäksi on huomattava, että direktiivillä 93/13 kuluttajille annetun suojan tehokkuus vaarantuisi, jos he voisivat tähän direktiiviin perustuviin oikeuksiinsa vedotessaan joutua maksamaan tällaisen hyvityksen. Kuten julkisasiamies on ratkaisuehdotuksensa 61 kohdassa korostanut, tällainen tulkinta saattaisi johtaa tilanteisiin, joissa kuluttajan kannalta olisi edullisempää jatkaa kohtuuttoman ehdon sisältävän sopimuksen mukaisten velvoitteiden täyttämistä sen sijaan, että hän käyttäisi kyseiseen direktiiviin perustuvia oikeuksiaan.
- 80 Tätä päättelyä ei voida kyseenalaistaa Bank M:n väitteellä, jonka mukaan kuluttajat saisivat ”ilmaisen” lainan, jos elinkeinonharjoittajilla ei olisi mahdollisuutta vaatia hyvitystä, joka olisi suurempi kuin tämän sopimuksen mukaisten velvoitteiden täyttämisen nojalla luovutetun pääoman palauttamiseen ja mahdolliseen viivästyskorkojen maksamiseen perustuva määrä. Tätä ei voida kyseenalaistaa myöskään Bank M:n ja Przewodniczący Komisji Nadzoru Finansowegon (finanssivalvontaviraston pääjohtaja, Puola) väitteellä, jonka mukaan rahoitusmarkkinoiden vakaus vaarantuisi, jos pankeilla ei olisi oikeutta vaatia kuluttajilta tällaista hyvitystä.
- 81 Tämän osalta on ensiksikin todettava, että *nemo auditur propriam turpitudinem allegans* -periaatteen (kukaan ei voi vedota omaan sääntöjenvastaiseen menettelyynsä) mukaan ei voida hyväksyä sitä, että osapuoli saa taloudellista etua lainvastaisesta menettelystään, eikä sitä, että sille korvattaisiin tällaisesta menettelystä aiheutunut haitta.
- 82 Kuten julkisasiamies on ratkaisuehdotuksensa 58 kohdassa todennut, käsiteltävässä asiassa kiinnelainasopimuksen mahdollinen pätemättömäksi toteaminen on seurausta siitä, että Bank M. on käyttänyt kohtuuttomia ehtoja. Näin ollen sille ei voida korvata sellaisen voiton menettämistä, jonka se toivoi saavansa kyseisestä sopimuksesta.
- 83 Toiseksi on todettava, kuten julkisasiamies ratkaisuehdotuksensa 63 kohdassa, että rahoitusmarkkinoiden vakautta koskevalla väitteellä ei ole merkitystä tulkittaessa direktiiviä 93/13, jolla pyritään suojelemaan kuluttajia. Hyväksyä ei voida myöskään sitä, että elinkeinonharjoittajat voisivat kiertää direktiivin 93/13 tavoitteita jostakin rahoitusmarkkinoiden vakauden säilyttämiseen liittyvästä syystä. Pankkien on näet järjestettävä toimintansa kyseisen direktiivin mukaisesti.
- 84 Tästä seuraa, että tilanteessa, jossa kiinnelainasopimus on todettu kokonaisuudessaan pätemättömäksi siitä syystä, ettei se voi pysyä voimassa siihen otettujen kohtuuttomien ehtojen poistamisen jälkeen, direktiivi 93/13 on esteenä sellaiselle kansallisen oikeuden tulkinnalle, jonka mukaan luottolaitoksella on oikeus vaatia kuluttajalta hyvitys, joka on suurempi kuin tämän

sopimuksen mukaisten velvoitteiden perusteella luovutetun pääoman palauttamiseen sekä maksukehotuksesta alkaen kertyneiden lakisääteisten viivästyskorkojen maksamiseen perustuva määrä.

- 85 Esitettyyn kysymykseen on edellä tarkasteltujen näkökohtien perusteella vastattava, että direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohtaa ja 7 artiklan 1 kohtaa on tilanteessa, jossa kiinnelainasopimuksen toteaminen kokonaan pätemättömäksi siitä syystä, ettei se voi pysyä voimassa kohtuuttomien ehtojen poistamisen jälkeen, tulkittava siten, että
- ne eivät ole esteenä tuomioistuimen kansallisesta oikeudesta omaksumalle tulkinnalle, jonka mukaan kuluttajalla on oikeus vaatia luottolaitokselta hyvitys, joka on suurempi kuin tämän sopimuksen täyttämisen nojalla maksettujen lyhennyserien ja kulujen palauttamiseen sekä maksukehotuksesta alkaen kertyneiden lakisääteisten viivästyskorkojen maksamiseen perustuva määrä, edellyttäen että direktiivin 93/13 tavoitteita ja suhteellisuusperiaatetta noudatetaan, ja
 - ne ovat esteenä tuomioistuimen kansallisesta oikeudesta omaksumalle tulkinnalle, jonka mukaan luottolaitoksella on oikeus vaatia kuluttajalta hyvitys, joka on suurempi kuin tämän sopimuksen täyttämisen nojalla luovutetun pääoman sekä maksukehotuksesta alkaen kertyneiden lakisääteisten viivästyskorkojen maksamisen perusteella suoritettava määrä.

Oikeudenkäyntikulut

- 86 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (neljäs jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annetun direktiivin 93/13/ETY 6 artiklan 1 kohtaa ja 7 artiklan 1 kohtaa on tilanteessa, jossa kiinnelainasopimuksen toteaminen kokonaan pätemättömäksi siitä syystä, ettei se voi pysyä voimassa kohtuuttomien ehtojen poistamisen jälkeen,

tulkittava siten, että

- **ne eivät ole esteenä tuomioistuimen kansallisesta oikeudesta omaksumalle tulkinnalle, jonka mukaan kuluttajalla on oikeus vaatia luottolaitokselta hyvitys, joka on suurempi kuin tämän sopimuksen täyttämisen nojalla maksettujen lyhennyserien ja kulujen palauttamisen sekä maksukehotuksesta alkaen kertyneiden lakisääteisten viivästyskorkojen maksamisen perusteella suoritettava määrä, edellyttäen että direktiivin 93/13 tavoitteita ja suhteellisuusperiaatetta noudatetaan, ja**
- **ne ovat esteenä tuomioistuimen kansallisesta oikeudesta omaksumalle tulkinnalle, jonka mukaan luottolaitoksella on oikeus vaatia kuluttajalta hyvitys, joka on suurempi kuin tämän sopimuksen täyttämisen nojalla luovutetun pääoman ja maksukehotuksesta**

alkaen kertyneiden lakisääteisten viivästyskorkojen maksamisen perusteella suoritettava määrä.

Allekirjoitukset